

ČETKOVIĆ, Jozo, fotograf (Stari Bar, 28. IV. 1940 — Zagreb, 24. VIII. 1986). Završio je Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu 1961. U početku snima aktove i obrađuje ih u tehnici foto-grafike. Naglašava jednostavan i sintetičan oblik, a služi se i optičkim deformacijama. Poslije radi reklamnu i primijenjenu fotografiju, ilustrira kataloge i prospekte. U novijim fotografijama u boji s motivima maslina stvara lirske, romantične ugođaje i odnose. Samostalno je izlagao u Zagrebu, Beogradu, New Yorku, Podgorici, Nišu, Kölnu i Torinu.

LIT.: J. Baldani, Jozo Četković (katalog), Zagreb 1979. — J. Depolo, Jozo Četković — akt u foto-grafici (katalog), Zagreb 1981. Z. Kuz.

ČILIM (sag), tekstilna izrađevina koja služi kao prostirač, pokrivač ili zastor, tkana *tehnikom klčćanja* ili u kombinaciji s drugim srodnim tehnikama.

J. ČETKOVIĆ, Akt

ma (pretkivanjem, prebiranjem, čučanjem). Klčćanje je najstarija tkalačka ukrasna tehnika: između uzdužnih niti osnove provlače se poprečne niti potke različitih boja i tako stvara željeni ornament. Najstariji do sada poznati klčćani radovi nađeni su u grobnici faraona Tutmosisa IV. ← 1400. Istu namjenu ima i *sag*, a razlikuje se od čilima, čija je površina glatka, po tome što na gornjoj strani ima runo. Kod sagova se najčešće svaka nit runa pričvršćuje na dvije niti osnove *tehnikom provlačenja* ili *barsuna* ili pak *tehnikom uzlanja* (zauzlavljanja, vezivanja). Uzlova ima više vrsta, a najrašireniji su »turski« ili *ghiordes* (*Geurodès*) i »perzijski« ili *Senné* (*Sennah*). Čilimi i sagovi tkaju se pretežno od vune; često je samo potka odn. runo vuneno, dok je osnova od lana, konoplje, svile ili pamuka, a u novije doba i od umjetnih vlakana. Čilimarstvo označuje proizvodnju i čilima i sagova.

Hrv. tradicijskom inventaru nisu poznati čilimi u funkciji prostirke za pod, međutim, brojni su predmeti od domaće ovčje vune izvedeni raznim čilimarskim tehnikama: dijelovi nošnje (pregače), torbe, pokrivači ili prekrivači za krevet, a u *SI* Hrvatskoj *čilimčići* za klečanje u crkvi. Čilimska se tkanja susreću na *I* dijelu panonskoga područja (Slavonija, Baranja) i na zapadu dinarsko-jadranskoga područja (Lika, Kordun, SZ Dalmacija). Klasičnim čilimima po svojim su dimenzijama najbliži pokrivači za krevet, izrađeni raznovrsnim tkalačkim tehnikama, među kojima se ističu vrste čilimskoga tkanja s glatkim, ili rutavim licem.

Uz nazive slav. podrijetla: *ponjavac*, *ponjava*, *ponjavka*, *šarenica*, *čupavac*, *biljac*, javlja se i *čilim*, *čilimak*, *čilimaš*. Naziv čilim je uopćen te u nas često označuje i predmet s rutavim licem, premda se u klasičnom čilimarstvu taj naziv rabi isključivo za prostirače s glatkom površinom, bez flora.

Čilimsko se tkanje izvodi pretežno na horizontalnomu, uskomu tkalačkom stanu koji određuje i širinu tkanja. Stoga su pokrivači uvijek sastavljeni od dvije ili od tri pole tkanja. Dužina im varira 175–195 cm. S obzirom na tehniku izrade razlikuju se glatki čilimi, čilimi s rutavim licem te oni kod kojih je primijenjeno više tkalačkih tehnika, a ponekad i vez.

Među glatkim tehnikama najvažnije je klčćanje (tkano na prste, na kocke). U panonskom području klčćanjem su izvedeni čilimi, a u dinarskomu pregače, torbe i bisage. Kod slavonskih čilimaša izmjenjuje se klčćani uzorak s prugama glatkoga pretkivanja.

Čilimi s rutavim licem su slavonski *čupavci* i lički *pupavci* ili *šipkaši*, tkani *tehnikom frotté*, tj. provlačenjem potke preko šibe, pri čemu na licu nastaje flor od gustih petljica. Druga vrsta su lički kičeni *biljci*, *biljci bičaši*, s dugim runom na licu, rađeni tehnikom pretkivanja, koje se izmjenjuje s redom kića ili bičeva, tj. vunjenih pramenova što se vežu za niti osnove i čine površinu sličnu krznu. Jednostavnim pretkivanjem ili složenijim tkalačkim tehnikama (na daske, na šibe, prebirano) izvedene su

ČILIM, ponjava iz okolice Slavonskoga Broda. Slavonski Brod, Muzej Brodskog Posavlja

šarenice, ponjave, ponjavke u SI Hrvatskoj, a jednobojnom vunenom podlogom s vezanim ukrasom ističu se slavonske krpane ili štikane *ponjave*.

Za hrv. je čilime najznačajniji geometrijski uzorak. Najčešći su likovi rombova koji se javljaju kao neograničena mreža, u vertikalnu ili u horizontalnu nizu ili kao slobodno položeni likovi u polju. Osim rombova tu su i kvadrati, trokuti, zvijezde, cik-cak pruge i S-motivi. Kod panonskih slavonsko-baranjskih čilima uz geometrijske šare javljaju se također biljni i životinjski likovi, više ili manje stilizirani odn. geometrizirani. Na tim posteljinim pokrivačima ptice, pijetao, paun, jelen i jarac imaju magijsko tj. simbolično značenje. Magijski sadržaj ukrasa jasan je na nekim vezanim ponjavama u Z Slavoniji, na kojima su i ljudski, pretežno ženski likovi.

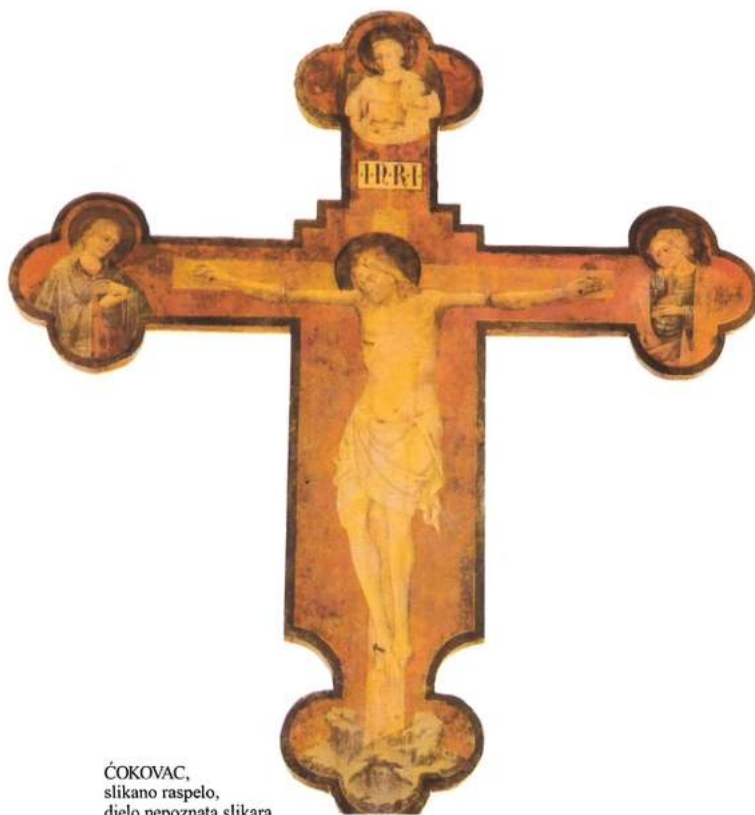
Kolorit starijih čilima, obojenih na tradicionalan način domaćim biljnim pigmentima, ističe se plemenitom skalom boja ujednačenih tonova. Sedamdesetih godina XIX. st. uvode se anilinske boje, koje svojim intenzitetom potpuno mijenjaju dotadašnji kolorit. Taj moment je najsigurniji putokaz u određivanju relativne starosti naših folklornih čilima.

LIT.: V. Tkalčić, *Seljačko čilimarstvo u Jugoslaviji*, Zagreb 1929. — M. Kus-Nikolajev, *Nomadski motivi u jugoslavenskoj seljačkoj umjetnosti*, Zagreb 1930. — M. Gavazzi, *Hrvatska narodna umjetnost*, Zagreb 1944. — I. Stanković, *Osnovni pojmovi o čilimarstvu*, Zagreb 1954.

J. R. R.

ČIPIKO, Koriolan → CIPIKO, KORIOLAN

ČOKOVAC, brdo kraj Tkona na otoku Pašmanu s utvrđenim samostanom benediktinaca glagoljaša osnovanim 1125, pošto su Biograd porušili Mlečani. Romanička jednobrodna crkva Sv. Kuzme i Damjana iz temelja je pregrađena u gotičkim oblicima. Ima svetište s križnorebrastim svodom i dva gotička portala. U luneti bočnog portala natpis je opata Petra Zadrana iz 1369. o obnovi crkve, a na pročelju natpis opata Franje Malipiera iz 1418. o završetku obnove. Iz toga je vremena gl. portal s kipom *Madona na prijestolju s djetetom*. Na vrhu pročelja je kip jednog od titulara crkve, a u njoj se nalazi slikano raspelo nepoznatoga gotičkog slikara. U samostanu su ostaci romaničke arhitekture, gotička bifora, glag. natpis iz 1517. o gradnji refektorija i grbovi opata.

ČOKOVAC, slikano raspelo, djelo nepoznata slikara